

§ 1. Система органів державної виконавчої влади

Виконавча влада — це самостійна гілка державної влади, головне функціональне призначення якої полягає у виконанні законів і яка урівноважена з іншими гілками влади засобами парламентського, президентського та судового контролю.

У системі органів державної влади в Україні особлива роль належить органам державної виконавчої влади¹, адже вони здійснюють виконавчо-розпорядчу та організаційну діяльність, тобто організують реальне виконання, втілення в життя законів та інших нормативно-правових актів, які приймаються шляхом всеукраїнського референдуму, Верховною Радою України або Президентом України. Діяльність органів державної виконавчої влади є підзаконною, вона не може виходити за межі, визначені Конституцією України і законами України, та суперечити їм. Для здійснення покладених на них функцій органи державної виконавчої влади наділені значними розпорядчими державно-владними повноваженнями. Вони мають право видавати юридичні акти загальнообов'язкового характеру.

Система і структура виконавчої влади в Україні на сучасному етапі будуються відповідно до завдань державотворення в нашій країні, її основоположні параметри започатковані безпосередньо у Конституції України.

¹ Йдеться саме про державні органи виконавчої влади. В Україні діють також виконавчі органи місцевого самоврядування та органи виконавчої влади Автономної Республіки Крим (Рада міністрів, міністерства, республіканські комітети), на які також покладено здійснення виконавчих функцій, але які за своєю юридичною природою не є державними органами.

Систему органів державної виконавчої влади в Україні складають органи різних рівнів: 1) Кабінет Міністрів України — вищий орган у системі органів виконавчої влади; 2) центральні органи виконавчої влади — міністерства, державні комітети, центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом; 3) обласні державні адміністрації; 4) Київська та Севастопольська міські державні адміністрації; 5) районні державні адміністрації; 6) районні державні адміністрації у містах Києві та Севастополі; 7) територіальні органи міністерств, державних комітетів, центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом (управління, відділи).

Органи державної виконавчої влади порівняно з іншими гілками влади відрізняються значною різноманітністю. За порядком діяльності вони поділяються на: колегіальні (Кабінет Міністрів України, Рада міністрів Автономної Республіки Крим) та єдиноначальні (міністерства, місцеві державні адміністрації). За характером компетенції — загальної (Кабінет Міністрів України), галузевої (Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство освіти і науки України) та міжгалузевої (спеціальної) компетенції (Міністерство фінансів України, Державний департамент України з питань виконання покарань). За назвою — кабінет, рада, міністерство, державний комітет, департамент, служба, комітет, комісія, фонд, адміністрація, агентство, управління, відділ тощо.

---

§ 2. Правовий статус Кабінету Міністрів України

Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади, колегіальним органом державної виконавчої влади загальної компетенції.

Його правовий статус визначається Конституцією України, іншими законодавчими актами¹. Він відповідальний перед

¹ Необхідність прийняття закону про Кабінет Міністрів впливає з п. 12 частини першої ст. 92 та частини другої ст. 120 Конституції України, проте правовий статус Кабінету

Міністрів України до цього часу законодавче не визначено, а порядок його діяльності врегульовано Тимчасовим регламентом Кабінету Міністрів України, затвердженим Постановою самого Кабінету Міністрів України за № 915 від 5 червня 2000 р.

Президентом України, до повноважень якого належить припинення повноважень Прем'єр-міністра України та прийняття рішення про його відставку (п. 9 ст. 106 Конституції), припинення повноважень членів Кабінету Міністрів України (п. 10 ст. 106 Конституції), реорганізація та ліквідація міністерств за поданням Прем'єр-міністра (п. 15 ст. 106 Конституції), скасування актів Кабінету Міністрів України (п. 16 ст. 106 Конституції). Водночас Кабінет Міністрів України підконтрольний і підзвітний Верховній Раді України у межах, передбачених статтями 85, 87 Конституції України. Парламент України розглядає і приймає рішення щодо схвалення Програми діяльності Кабінету Міністрів України, надає згоду на призначення Президентом України Прем'єр-міністра України, здійснює контроль за діяльністю Кабінету Міністрів України (пункти 11—13 ст. 85 Конституції). Верховна Рада України за пропозицією не менш як однієї третини народних депутатів України від її конституційного складу може розглянути питання про відповідальність Кабінету Міністрів та прийняти резолюцію недовіри до нього більшістю від конституційного складу Верховної Ради (ст. 87 Конституції). Прийняття цієї резолюції має наслідком відставку Кабінету Міністрів України. Питання про відповідальність Уряду України не може розглядатися Верховною Радою України більше одного разу протягом однієї чергової сесії, а також протягом року після схвалення Програми діяльності Кабінету Міністрів України (ст. 87 Конституції). У свою чергу Прем'єр-міністр України, інші члени Кабінету Міністрів мають право заявити Президентові України про свою відставку. Відставка Прем'єр-міністра має наслідком відставку всього складу Кабінету Міністрів.

Кабінет Міністрів України, відставку якого прийнято Президентом України, за його дорученням продовжує виконувати свої повноваження до початку роботи новосформованого Уряду України, але не довше ніж 60 днів. Прем'єр-міністр зобов'язаний подати Президентові України заяву про відставку Кабінету Міністрів за рішенням Президента чи у зв'язку з прийняттям Верховною Радою України резолюції недовіри.

Структура Кабінету Міністрів визначається ст. 114 Конституції України. До його складу входять Прем'єр-міністр України, перший віце-прем'єр-міністр, три віце-прем'єр-міністри, міністри. Отже, зі змісту ст. 114 Конституції України випливає, що до складу уряду не входять керівники державних комітетів та центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом. Прем'єр-міністр України призначається Президентом України за згодою більше ніж половини від конституційного складу Верховної Ради України. Персональний склад Кабінету Міністрів призначається Президентом України за поданням Прем'єр-міністра України. Прем'єр-міністр керує роботою Кабінету Міністрів,

спрямовує її на виконання Програми діяльності Уряду України, схваленої Верховною Радою.

Прем'єр-міністр України входить із поданням до Президента України про утворення, реорганізацію та ліквідацію міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, в межах коштів, передбачених Державним бюджетом України на утримання цих органів.

Кабінет Міністрів України згідно з Конституцією має значні повноваження: 1) забезпечує державний суверенітет і економічну самостійність України, здійснює внутрішню і зовнішню політику держави, виконання Конституції і законів України, актів Президента України; 2) вживає заходів щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина; 3) забезпечує проведення фінансової, цінової, інвестиційної та податкової політики; політики у сферах праці й зайнятості населення, соціального захисту, освіти, науки і культури, охорони природи, екологічної безпеки і природокористування; 4) розробляє і здійснює загальнодержавні програми економічного, науково-технічного, соціального і культурного розвитку України; 5) забезпечує рівні умови розвитку всіх форм власності; відповідно до закону здійснює управління об'єктами державної власності; 6) розробляє проект закону про Державний бюджет України і забезпечує виконання затвердженого Верховною Радою України Державного бюджету України, подає парламенту України звіт про його виконання; 7) здійснює заходи щодо забезпечення обороноздатності і національної безпеки України, громадського порядку, боротьби зі злочинністю; 8) організовує і забезпечує здійснення зовнішньоекономічної діяльності України, митної справи; 9) спрямовує і координує роботу міністерств, інших органів виконавчої влади; 10) виконує інші функції, визначені Конституцією та законами України, актами Президента України.

Кабінет Міністрів України у межах своєї компетенції видає постанови і розпорядження, які є обов'язковими до виконання. Його акти приймаються колегіально після обговорення і підписуються Прем'єр-міністром України.

Кабінет Міністрів України має право скасувати акти міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, якщо вони суперечать законодавству.

Діяльність Кабінету Міністрів України забезпечує Секретаріат Кабінету Міністрів України, який діє на підставі Тимчасового положення, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Тимчасового положення про Секретаріат

Кабінету Міністрів України та Тимчасового положення про Службу Прем'єр-міністра України» від 6 травня 2000 р. До його складу входять: департаменти (юридичний, економічної політики, внутрішньої політики, кадрового забезпечення та інші), управління (адміністративної реформи, діловодства, підготовки і організаційного забезпечення проведення засідань Кабінету Міністрів України і урядових комітетів та інші) відділи (протокольного забезпечення та прийому офіційних делегацій, технічного супроводження обчислювальної техніки та комп'ютерних мереж та інші); служби (державного секретаря, прес-служба).

---

§ 3. Центральні органи виконавчої влади

У зв'язку з відсутністю законодавчого регулювання системи, статусу та повноважень центральних органів державної виконавчої влади, а також з метою поетапного здійснення адміністративної реформи в Україні Президент України видав Указ «Про систему центральних органів виконавчої влади» від 15 грудня 1999 р. Відповідно до цього Указу систему центральних органів виконавчої влади України утворюють міністерства, державні комітети (державні служби) та центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом.

Правовий статус міністерств та інших центральних органів виконавчої влади визначено указами Президента України «Про систему центральних органів виконавчої влади» від 15 грудня 1999 р., «Про зміни у структурі центральних органів виконавчої влади» від 15 грудня 1999 р., «Про Загальне положення про міністерство, інший центральний орган державної виконавчої влади» від 12 березня 1996 р., «Про чергові заходи щодо

подальшого здійснення адміністративної реформи в Україні» від 29 травня 2001 р.

Правовий статус кожного міністерства, державного комітету та центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом визначається спеціальним законом України або (а на сьогодні — в переважній більшості випадків) положеннями, які затверджені указами Президента України.

Міністерство є головним (провідним) органом у системі центральних органів виконавчої влади в забезпеченні впровадження державної політики у визначеній сфері діяльності.

Міністр як член Кабінету Міністрів України особисто відповідає за розроблення і реалізацію державної політики. На виконання вимог законодавства в межах наданих повноважень він визначає політичні пріоритети і стратегічні напрями роботи міністерства та шляхи досягнення поставлених цілей. Провідне місце міністерств зумовлено тим, що лише керівники міністерств входять до складу Кабінету Міністрів України і безпосередньо беруть участь у визначенні державної політики. У травні 2001 р. посади міністрів було визнано політичними. Одночасно було запроваджено посади державних секретарів міністерств, на які покладено адміністративне керівництво апаратом міністерства¹. З метою обговорення найбільш важливих питань діяльності у міністерстві утворюється колегія у складі міністра, його заступників та інших керівних працівників.

На сьогодні в Україні створено і функціонує 16 міністерств: Міністерство аграрної політики України, Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство екології та природних ресурсів України, Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції України, Міністерство палива та енергетики України, Міністерство закордонних справ України, Міністерство культури і мистецтв України, Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, Міністерство оборони України, Міністерство освіти і науки України, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство праці та соціальної політики України, Міністерство промислової політики України, Міністерство транспорту України, Міністерство фінансів України, Міністерство юстиції України. Державний комітет (державна служба) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовує і координує Прем'єр-міністр України або один із віце-прем'єр-міністрів чи міністрів. Державний комітет (державна служба) вносить пропозиції щодо формування державної політики відповідним членам Кабінету Міністрів України та забезпечує її реалізацію у визначеній сфері діяльності, здійснює управління в цій сфері, а також міжгалузеву координацію та функціональне регулювання з питань, віднесених до його відання. Державний комітет (державну службу) очолює його голова. В Україні створені та

функціонують 18 державних комітетів України та сім інших центральних органів виконавчої влади, статус яких прирівнюється до державного комітету України: Державний комітет архівів України, Державний комітет з будівництва та архітектури, Державний комітет України з житлово-комунального господарства, Державний комітет України по водному господарству, Державний комітет України по земельних ресурсах, Державний комітет зв'язку та інформатизації України, Державний комітет України з енергозбереження, Державний комітет України з нагляду за охороною праці, Державний комітет України з питань фізичної культури і спорту, Державний комітет України у справах релігій, Державний комітет телебачення і радіомовлення України, Державний комітет лісового господарства України, Державний комітет України з державного матеріального резерву, Державний комітет України у справах сім'ї та молоді, Державний комітет у справах національностей та міграції, Державний комітет України у справах ветеранів, Державний комітет у справах охорони державного кордону України, Державний комітет статистики України, Вища атестаційна комісія України, Національне космічне агентство України, Пенсійний фонд України, Головне контрольно-ревізійне управління України, Державне казначейство України, Державна служба автомобільних доріг України, Державна туристична адміністрація України.

Центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом має визначені Конституцією та законодавством України особливі завдання та повноваження. Щодо нього може встановлюватись спеціальний порядок утворення, реорганізації, ліквідації, підконтрольності, підзвітності, а також призначення і звільнення керівників та вирішення інших питань. Центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом очолює його голова.

В Україні створені та функціонують такі центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом: Антимонополь-ний комітет України, Державна податкова адміністрація України, Державна судова адміністрація, Державна митна служба України, Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва, Державний комітет ядерного регулювання України, Національна комісія регулювання електроенергетики України, Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку України, Державний департамент України з питань виконання покарань, Фонд державного майна України, Служба безпеки України, Управління державної охорони України, Головне управління державної служби України, Національний координаційний центр адаптації військовослужбовців та конверсії колишніх військових об'єктів, Державна служба експортного контролю України, Державний комітет з питань технічного регулювання та споживчої політики.

§ 4. Конституційно-правовий статус державної виконавчої влади на місцях

Систему місцевих органів державної виконавчої влади складають: 1) обласні державні адміністрації; 2) Київська та Севастопольська міські державні адміністрації; 3) районні державні адміністрації; 4) районні державні адміністрації в містах Києві та Севастополі; 5) територіальні органи міністерств, державних комітетів, центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом (управління, відділи).

В Україні створені та діють 24 обласні держадміністрації, дві міські держадміністрації (м. Києва та м. Севастополя), районні у містах Києві та Севастополі держадміністрації та 490 районних держадміністрацій.

Організація, повноваження та порядок діяльності місцевих держадміністрацій визначаються Конституцією України [^](статті 118—120), законами України «Про місцеві державні адміністрації» від 9 квітня 1999 р., «Про столицю України — місто-герой Київ» від 15 січня 1999 р. та іншими законодавчими актами.

Місцеві державні адміністрації здійснюють виконавчу владу в областях, районах, містах Києві та Севастополі. У межах своїх повноважень вони здійснюють виконавчу владу на території відповідних адміністративно-територіальних одиниць, а також реалізують повноваження, делеговані їм відповідними радами. Особливості здійснення виконавчої влади в містах Києві та Севастополі згідно з Конституцією України визначаються окремими законами України. В районах Автономної Республіки Крим створюються

районні держадміністрації, які підпорядковуються Раді міністрів Автономної Республіки Крим, Кабінету Міністрів України та Президентові України.

Місцеві держадміністрації — це «агенти держави на місцях. Система цих органів має ієрархічний характер. Це спеціально створені на місцях урядові органи, які наділені повноваженнями щодо здійснення державної влади»¹. Вони діють на засадах: 1) відповідальності перед людиною і державою за свою діяльність; 2) верховенства права; 3) законності; 4) пріоритетності прав людини; 5) гласності; 6) поєднання державних і місцевих інтересів.

Місцеві держадміністрації є юридичними особами. Вони мають печатки із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, рахунки в установах банків України, розташовуються в обласних і районних центрах, містах Києві та Севастополі. На будинках, де розміщуються місцеві держадміністрації та їх структурні підрозділи, вивішуються таблички з зображенням Державного Герба України та найменуванням розташованого там органу. На будинках, де розміщуються місцеві держадміністрації, піднімається Державний Прапор України.

Місцеві держадміністрації у своїй діяльності керуються Конституцією України, Законом України «Про місцеві державні адміністрації» від 9 квітня 1999 р. та іншими законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, органів виконавчої влади вищого рівня. Районні держадміністрації в Автономній Республіці Крим керуються у своїй діяльності Конституцією України і законодавчими актами України, а також актами Верховної Ради та Ради міністрів Автономної Республіки Крим, прийнятими в межах їх повноважень.

Склад місцевої держадміністрації формує її голова. До складу місцевої держадміністрації входять її голова, його перший заступник, заступники, керівники управлінь, відділів[^] та інших структурних підрозділів. У межах бюджетних асигнувань, виділених на утримання відповідної місцевої держадміністрації, її голова визначає структуру держадміністрації, утворює відділи, управління та інші структурні підрозділи галузевої, міжгалузевої та внутрішньогалузевої компетенції. Примірні переліки управлінь, відділів та інших структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій, а також типові положення про них затверджуються Кабінетом Міністрів України. Голова місцевої держадміністрації затверджує штатний розпис держадміністрації та положення про її структурні підрозділи.

Місцеву держадміністрацію очолює її голова, який призначається на посаду Президентом України за поданням Кабінету Міністрів України на строк повноважень Президента України. Кандидатури на посади голів обласних держадміністрацій вносяться на розгляд Кабінету Міністрів Прем'єр-міністром України. Кандидатури на посади голів районних держадміністрацій вносяться на розгляд Кабінету Міністрів України головами відповідних обласних держадміністрацій. На кожну посаду вноситься одна кандидатура. У разі відхилення Президентом України поданої кандидатури відповідно Прем'єр-міністр України чи голова обласної адміністрації вносять на розгляд Кабінету Міністрів України нову кандидатуру.

Пропозиції щодо призначення на посаду або звільнення з посади голови районної державної адміністрації в Автономній Республіці Крим вносяться на розгляд Кабінету Міністрів України головою Ради міністрів автономії. Призначення першого заступника та заступників голови, а також керівників структурних підрозділів районної держадміністрації в Автономній Республіці Крим здійснюється головою відповідної держадміністрації за погодженням з відповідними посадовими особами Ради міністрів автономії.

Відповідно до Закону України «Про столицю України — місто-герой Київ» перший заступник та заступники голови Київської міської державної адміністрації, повноваження яких стосуються сфери виконавчої влади, призначаються на посади та звільняються з посад Київським міським головою за погодженням відповідно з Президентом України та Кабінетом Міністрів України.

Повноваження голів місцевих державних адміністрацій припиняються Президентом України. Підставами їх припинення є: порушення вимог несумісності, висловлення недовіри більшістю (дві третини) голосів від складу відповідної ради, за власною ініціативою Президента України тощо.

На посади в місцеві держадміністрації призначаються громадяни України. Голови місцевих державних адміністрацій, їх заступники, керівники управлінь, відділів, інших структурних підрозділів місцевих держадміністрацій не можуть бути народними депутатами України або мати інший представницький мандат, суміщати свою службу діяльність з іншою, в тому числі на громадських засадах, крім викладацької, наукової та творчої діяльності у позаробочий час, входити до складу керівного органу чи наглядової ради підприємства чи іншої організації, що має на меті одержання прибутку. Не можуть бути призначені на посади в місцеві державні адміністрації особи, які мають судимість за вчинення умисного злочину, якщо ця судимість не погашена або не знята в

установленому законом порядку.

Згідно з Законом України «Про місцеві державні адміністрації» голова адміністрації в межах своїх повноважень видає розпорядження, керівники управлінь, відділів та інших структурних підрозділів — накази. Розпорядження голів місцевих держадміністрацій, прийняті в межах їх компетенції, є обов'язковими для виконання на відповідній території всіма органами, підприємствами, установами та організаціями, посадовими особами та громадянами.

Досвід інших країн та вітчизняний історичний досвід свідчить про те, що при здійсненні влади на місцях постійно стикаються дві протилежні тенденції — централізації та децентралізації. Держава за своєю природою прагне до централізації з метою забезпечення загальнодержавних, загальнонаціональних інтересів. Територіальні громади в свою чергу прагнуть до самоврядування, до самостійного вирішення питань місцевого значення. Тому поступ України на шляху державотворення і формування громадянського суспільства значною мірою залежить від оптимального поєднання цих тенденцій. Задля цього в Конституції України 1996 р. започаткована така модель, згідно з якою відповідні органи місцевого самоврядування мають реальну можливість впливати на голову місцевої державної адміністрації. Обласна чи районна рада може висловити недовіру голові відповідної місцевої державної адміністрації. Якщо таку недовіру висловили дві третини депутатів від складу відповідної ради, то Президент України зобов'язаний прийняти рішення про відставку голови місцевої державної адміністрації. Якщо ж недовіра голові місцевої державної адміністрації з боку відповідної ради висловлена простою більшістю депутатів, тоді Президент України приймає рішення на власний розсуд, але при цьому він має дати раді обґрунтовану відповідь.

Місцеві держадміністрації та їх голови при здійсненні своїх повноважень відповідальні перед Президентом України і перед Кабінетом Міністрів України, підзвітні та підконтрольні йому. Голови обласних держадміністрацій інформують Президента і Кабінет Міністрів України та щорічно звітують перед ними про виконання місцевою державною адміністрацією покладених на неї повноважень, а також про суспільно-політичне, соціально-економічне, екологічне та інше становище на відповідній території. У зв'язку з тим, що міста Київ та Севастополь мають спеціальний статус, Київська та Севастопольська міські держадміністрації підпорядковані безпосередньо Кабінету Міністрів України, є підзвітними і підконтрольними Президентові України. Управління, відділи та інші структурні підрозділи місцевих держадміністрацій підзвітні та підконтрольні відповідним міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади.

Обласні держадміністрації в межах своїх повноважень спрямовують діяльність районних держадміністрацій та здійснюють контроль за їх діяльністю. Рада міністрів Автономної Республіки Крим у межах своїх повноважень спрямовує та контролює діяльність районних державних адміністрацій. Голови районних держадміністрацій зобов'язані регулярно інформувати про свою діяльність голів обласних держадміністрацій, а в Автономній Республіці Крим — Раду міністрів автономії, щорічно та на їх вимогу звітувати перед ними.

Таким чином, порядок формування і підпорядкування місцевих держадміністрацій в Україні свідчить про те, що в основу побудови їх системи покладено принцип єдиновладдя, єдиноначальності.

Водночас якщо відповідні районні чи обласні ради делегували частину своїх повноважень місцевим держадміністраціям, то останні при здійсненні таких повноважень підзвітні й підконтрольні також і цим радам.

Розпорядження голови державної адміністрації, що суперечать Конституції України, законам України, рішенням Конституційного Суду України, іншим актам законодавства або є недоцільними, неекономними, неефективними за очікуваними чи фактичними результатами, скасовуються Президентом України, Кабінетом Міністрів України, головою місцевої держадміністрації вищого рівня або в судовому порядку. Тобто Президент України і Кабінет Міністрів України мають право скасувати акти голови місцевої держадміністрації будь-якого (обласного, міст Києва та Севастополя, районного) рівня, а голова обласної держадміністрації — розпорядження голів районних державних адміністрацій, які йому підзвітні та підконтрольні, у випадку, коли розпорядження голів районних держадміністрацій суперечать Конституції України та законам України, рішенням Конституційного Суду України, актам Президента України, Кабінету Міністрів України, голів обласних держадміністрацій, а також міністерств, інших центральних органів виконавчої влади.

Рада міністрів Автономної Республіки Крим має право скасовувати розпорядження голів відповідних районних держадміністрацій, що суперечать Конституції України, законам України, іншим актам законодавства України, а також нормативно-правовим актам Верховної Ради автономії, рішенням Ради міністрів, що не суперечать законодавству України.

Голови районних державних адміністрацій такого права не мають, бо Конституція України не передбачає створення інших місцевих держадміністрацій, які були б їм підзвітні та підконтрольні і становили б ланку нижчого рівня.

Накази керівників управлінь, відділів та інших структурних підрозділів місцевої держадміністрації, що суперечать Конституції України, іншим актам законодавства, рішенням Конституційного Суду України та актам міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, можуть бути скасовані головою місцевої держадміністрації, відповідним міністерством, іншим центральним органом виконавчої влади.

До відання місцевих державних адміністрацій належить вирішення питань: 1) забезпечення законності, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян; соціально-економічного розвитку відповідних територій; 2) бюджету, фінансів та обліку; 3) управління майном, приватизації та підприємництва; 4) промисловості, сільського господарства, будівництва, транспорту і зв'язку; 5) науки, освіти, культури, охорони здоров'я, фізкультури і спорту, сім'ї, жінок, молоді та неповнолітніх; 6) використання землі, природних ресурсів, охорони довкілля; 7) зовнішньоекономічної діяльності; 8) оборонної роботи та мобілізаційної підготовки; 9) соціального захисту, зайнятості населення, праці та заробітної плати.

Місцеві держадміністрації здійснюють також ті повноваження місцевого самоврядування, які делеговані їм відповідними обласними чи районними радами. Делегування радами своїх повноважень супроводжується передачею держадміністраціям фінансових, матеріально-технічних та інших ресурсів, необхідних для їх здійснення.

Кабінет Міністрів України може передавати місцевим держадміністраціям окремі повноваження органів виконавчої влади вищого рівня, що передбачає передачу їм відповідних фінансових, матеріально-технічних та інших ресурсів, необхідних для здійснення цих повноважень.

Законодавство надає місцевим державним адміністраціям значні контрольні повноваження. У межах, визначених Конституцією і законами України, вони здійснюють на відповідних територіях державний контроль за: 1) збереженням і раціональним використанням державного майна; 2) станом фінансової дисципліни, обліку та звітності, виконанням державних контрактів і зобов'язань перед бюджетом, належним і

своєчасним відшкодуванням шкоди, заподіяної державі; 3) використанням та охороною земель, лісів, надр, води, атмосферного повітря, рослинного і тваринного світу та інших природних ресурсів; 4) охороною пам'яток історії та культури, збереженням житлового фонду; 5) додержанням виробниками продукції стандартів, технічних умов та інших вимог, пов'язаних з її якістю та сертифікацією; 6) додержанням санітарних і ветеринарних правил, збиранням, утилізацією і за-хороненням промислових, побутових та інших відходів, додержанням правил благоустрою; 7) додержанням архітектурно-будівельних норм, правил і стандартів; 8) додержанням правил торгівлі, побутового, транспортного, комунального обслуговування, законодавства про захист прав споживачів; 9) додержанням законодавства з питань науки, мови, реклами, освіти, культури, охорони здоров'я, материнства та дитинства, сім'ї, молоді та неповнолітніх, соціального захисту населення, фізичної культури і спорту; 10) охороною праці та своєчасною і не нижче визначеного державою мінімального розміру оплатою праці; 11) додержанням громадського порядку, правил технічної експлуатації транспорту та дорожнього руху; 12) додержанням законодавства про державну таємницю та інформацію.

Законом України «Про місцеві державні адміністрації» від 9 квітня 1999 р. визначаються основні галузеві повноваження місцевих держадміністрацій: у сфері соціально-економічного розвитку; бюджету та фінансів; управління майном, приватизації та підприємництва; містобудування, житлово-комунального господарства, побутового, торговельного обслуговування, транспорту і зв'язку; використання та охорони земель, природних ресурсів і охорони довкілля; науки, освіти, охорони здоров'я, фізкультури і спорту, материнства і дитинства, сім'ї і молоді; соціального забезпечення та соціального захисту населення; зайнятості населення, праці та заробітної плати; забезпечення законності, правопорядку, прав і свобод громадян; міжнародних та зовнішньоекономічних відносин; оборонної роботи.

Для реалізації наданих повноважень місцеві держадміністрації мають право: 1) проводити перевірки стану додержання Конституції України та законів України, інших актів законодавства органами місцевого самоврядування та їх посадовими особами, керівниками підприємств, установ, організацій, їх філіалів та відділень незалежно від форм власності і підпорядкування за напрямками, визначеними ст. 16 закону;

2) залучати вчених, спеціалістів, представників громадськості до проведення перевірок, підготовки і розгляду питань, що належать до компетенції місцевих держадміністрацій;

3) одержувати відповідну статистичну інформацію та інші дані від державних органів і органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, політичних партій, громадських і релігійних організацій, підприємств, установ та організацій, їх філіалів і відділень незалежно від форм власності; 4) давати згідно з чинним законодавством обов'язкові для виконання розпорядження керівникам підприємств, установ, організацій, їх філіалів та відділень незалежно від форм власності і громадянам з контрольованих питань, порушувати питання про їх відповідальність у встановленому законом порядку; 5) здійснювати інші функції і повноваження згідно з чинним законодавством.

Органами державної виконавчої влади на місцях є також територіальні органи міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, що не входять до системи місцевих державних адміністрацій і не підпорядковані їм. До них належать територіальні управління Укрзалізниці, управління та відділи Міністерства внутрішніх справ України в областях, районах, містах, районах міст, управління Служби безпеки України в областях, військові комісаріати Міністерства оборони України тощо. Керівники підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, призначаються та звільняються з посад за погодженням з головою відповідної державної адміністрації, крім керівників установ, підприємств і організацій Збройних Сил та інших військових формувань України. Голови місцевих державних адміністрацій координують діяльність територіальних органів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади та сприяють їм у виконанні покладених на ці органи завдань.

Особливістю організації місцевої державної виконавчої влади в Україні є те, що частина її повноважень може здійснюватися органами місцевого самоврядування. Це так звані делеговані повноваження органів місцевого самоврядування. Держава фінансує здійснення цих повноважень, передає органам місцевого самоврядування відповідні об'єкти державної власності. Це такі повноваження, як контроль за використанням і охороною землі, водойм, надр, лісів; реєстрація права власності на землю; реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності; контроль за додержанням проектів будівництва; реєстрація статутів добровільних об'єднань громадян тощо.

На такі органи виконавчої влади Автономної Республіки Крим, як Рада міністрів, міністерства і республіканські комітети автономії також покладається здійснення не лише власних виконавчих функцій і повноважень, а й державних функцій і повноважень, делегованих законами України (ст. 35 Конституції Автономної Республіки Крим).

Контрольні запитання

1. Які органи належать до системи виконавчої влади в Україні?
2. Дайте класифікацію органів державної виконавчої влади за різними ознаками.
3. Які повноваження Кабінету Міністрів України?
4. Охарактеризуйте систему центральних органів виконавчої влади в Україні. Яка специфіка їх повноважень?
5. Що входить до системи місцевих органів державної виконавчої влади?
6. Проаналізуйте конституційно-правовий статус місцевої державної адміністрації.